

„FERAL TRIBUNE” – O PROVOCARE PRIN CONȚINUT ȘI LIMBAJ

Maria LAȚHICI

„Feral Tribune” was a Croatian political magazine. It first started as a political satire supplement in Nedjeljna Dalmacija (the Sunday edition of the Slobodna Dalmacija daily).

Keywords: „Feral Tribune”, croatian weekly magazine, political satire, humor newspaper

„Feral Tribune” a fost un săptămânal politico-satiric croat cu orientare de stânga. Săptămânalul a luat ființă cu aproape trei decenii în urmă, atunci când ziaristul Germano Senjanović Ćićo a numit „Feral” (Felinar) suplimentul de duminică („Nedjeljna Dalmacija”), al cotidianului din Split, „Slobodna Dalmacija”.

În anul 1989, jurnaliștii Viktor Ivančić, Predrag Lucić și Boris Dežulović au extins conținutul suplimentului cotidianului din acea epocă. Însă, odată cu preluarea cotidianului de către noile autorități ale vremii, jurnaliștii menționați părăsesc cotidianul în care au lucrat, în calitate de colaboratori externi, și inițiază „Feral”-ul ca o publicație independentă. După efectuarea serviciului militar în 1989, când Viktor Ivančić a revenit în redacție, numele publicației a fost schimbat în „Feral Tribune”.

De-a lungul celor aproape trei decenii de apariție săptămânalul s-a evidențiat prin titluri și imagini provocatoare obținute prin montaje foto, cu o atitudine extrem de critică față de aproape de tot ce însemna personalitate publică nu numai în Croația, ci și în țările fostului spațiu iugoslav. Critica vremii a replicat cu reproșuri dure la comentariile și imaginile jignitoare la adresa persoanelor publice. Au fost rostite multe acuzații și au fost intentate numeroase procese împotriva jurnaliștilor săptămânalului.

Din punct de vedere al conținutului, „Feral Tribune” a introdus de la bun început rubrici și un stil care vor deveni moștenirea definitivă a „Feral”-ului: nonsensul, parafraza, parodiarea genurilor jurnalistice standard, jocul cu perspectivele de timp. Din start a fost respins limbajul birocratic, de lemn, lipsit de conținut, falsul revoluționarism. În schimb, ca o noutate, au introdus limbajul

Romanoslavica LII nr.1

cotidian, redând cuvintelor sensul lor primar și eliberând cititorul de absurdul discursului de partid.¹

Deși a fost mereu iubit de cititori, perioada de aur a săptămânalului este cea cuprinsă între 1990-1999. Este o perioadă extrem de grea pentru Croația, mai ales perioada 1990-1995, perioada Războiului de independență². Însă la fel de complicată este și perioada postbelică, de tranziție, cu tot ce a adus această tranziție, (schimbări economice, privatizarea publicației „Feral Tribune”), privatizarea haotică, profitori din timpul și de după război, o nouă clasă politică, noii îmbogățiți (practic, peste noapte), deci, material din abundență pentru penele ascuțite și harnice ale jurnaliștilor de la „Feral Tribune”.

Iar „Feral Tribune” scria neobosit și într-o manieră deschisă, chiar zgomotoasă și extrem de critică, despre diferite teme de actualitate. Relata despre crimele de război, despre amestecul în războiul din Bosnia și Herțegovina, despre traficul ilegal de arme, precum și despre alte teme cu caracter provocator. Nu este de mirare, deoarece și regiunea în care a luat ființă, Dalmația, orașul Split, este cunoscută ca fiind „mai vocală”, mai peștișă în modul de exprimare, mai lejeră în discuții, spre deosebire de nordul Croației (cu capitala la Zagreb), cu o mentalitate mult mai reținută și mai calmă, datorată și îndelungatei influențe germane. Una dintre cele mai răsunătoare și scandaloase investigații făcute de jurnaliștii de la „Feral” a fost în 1994, când „Feral”-ul a prezentat numeroase fapte acuzatoare care subminau prestigiul partidului de guvernământ Uniunea Democrată Croată (*Hrvatska demokratska zajednica*). Din acest motiv săptămânalului i-a fost impus de către autorități un impozit pe circulație de 50%, pe care, de regulă, îl plăteau revistele pentru adulți, însă, un an mai târziu, în 1995, Curtea Constituțională a Croației a revocat respectiva decizie.

Totuși, pentru a proteja într-un fel demnitarii, a fost adoptată o lege prin care se stipula că reprezintă o faptă penală criticarea publică a demnitarilor. Cu toate aceste presiuni politice și acuzații de calomnie, „Feral Tribune” a continuat să publice liber. Cum ar spune cei de la Split, orașul de baștină al „Feral”-ului, *u dišpet*, adică „în ciudă”. „Feral Tribune” a reușit să supraviețuiască, însă cu ajutorul donațiilor financiare din străinătate. În anul 1999 președintele Franjo Tuđman a

¹ Luând în considerare faptul că săptămânalul a apărut și pe vremea fostei Iugoslavii, numeroase au fost articolele care au stârnit nemulțumirea liderilor locali ai Uniunii Comunistilor din Iugoslavia care s-a soldat cu darea în judecată a ziariștilor. Unii din membrii grupului VIVA LUDEŽ au fost, de asemenea activi în *Omladinska iskra* (Scânteia tineretului).

² Este vorba despre războiul din perioada 1990-1995, *Domovinski rat*.

încetat din viață, iar, trei luni mai târziu, partidul de guvernământ, Uniunea Democrată Croată, a pierdut alegerile parlamentare din anul 2000. Atunci a început o nouă perioadă în istoria Croației, aceea a guvernării lui Ivica Račan, fost lider al Partidului Comunist Croat, iar apoi al Partidului Social-Democrat. Deși se aștepta o revigorare financiară, „Feral Tribune” a continuat să se confrunte cu numeroase probleme.

Unii dintre jurnaliștii de marcă ai „Feral”-ului au părăsit redacția din pricina salariilor prea mici, alții au plecat din motive personale, cum a fost plecarea lui Boris Dežulović. „Feral Tribune” a continuat să aibă o poziție critică la adresa guvernului, a clasei politice, a deciziilor și ezitărilor politice ale acesteia. Cum era și de așteptat, *Feral*-ul a început să scrie despre numeroasele scandaluri de corupție în care era implicat noul guvern.

A urmat apoi declinul, din cauza tirajului redus și a ostilității sponsorilor. În anul 2007 a apărut știrea că, din cauza unor probleme de natură financiară, „Feral Tribune” ar trebui cumpărat de cel mai mare editor din Croația, ceea ce a dat naștere la speculații cu privire la independența pe viitor a „Feral”-ului. La 15 iunie 2007, pentru a doua oară în cei 14 ani de existență ca publicație independentă, „Feral”-ul nu a fost scos la vânzare la chioșcuri din cauza încasării silită a impozitului pe valoarea adăugată, iar, un an mai târziu, pe 15 iunie 2008, „Feral Tribune” publică ultimul său număr.

Deși textele erau cele care dădeau savoare publicației, ilustrațiile și montajele foto erau pe măsură. Aproape tot ce apare scris își regăsește și imaginea grafică, datorită maestrului într-ale ilustrației și desenelor suprarealiste, Alem Ćurin. În acest context, pentru istoria „Feral”-ului extrem de importantă și ilustrativă din punct de vedere politic, am putea spune chiar antologică, este o imagine care îi prezintă pe președintele Franjo Tuđman și Slobodan Milošević îmbrățișați în pat (aluzie mai mult decât transparentă la visul celor doi președinți de a împărți între ei Bosnia și Herțegovina)¹.

Însă punctul forte al publicației l-a constituit limbajul și stilul. Menționăm în acest sens câteva din nenumăratele expresii care l-au consacrat și care i-au adus

¹ În acea perioadă, președintele Croației a fost Franjo Tuđman, pe cât de apreciat și meritoriu pentru dobândirea independenței Croației, pe atât de criticat pentru unele decizii politice. Președintele Serbiei era Slobodan Milošević, considerat principalul responsabil pentru destrămarea fostei Iugoslavii și pentru războiul sângeros din Croația și Bosnia și Herțegovina.

Romanoslavica LII nr.1

numeroase premii pe plan național și internațional: „Săptămânalul anarhiștilor, protestanților și ereticilor croați” (Tjednik hrvatskih anarhista, protestanata și heretika), „Bogu-mili, a ni đavlu nisu mrski” (Iubiți de Dumnezeu, dar nici urâți de diavol)¹, „Feral Tribune je vlasništvo onih koji ga pišu i čitaju” („Feral Tribune” este proprietatea celor care îl scriu și îl citesc) etc.

A curs multă cerneală despre limbajul și stilul săptămânalului „Feral”. Printre alții, lingvista Snježana Kordić menționa: autorii „Feral”-ului sunt maștri ai maștrilor. Creativitatea lor în materie de limbaj este fără egal. Inegalabile calambururi pline de spirit și mobilitate, de ingeniozitate care se opun încremerii ideologice. Expresia lor lingvistică e plină de prospețime, este imaginativă, simplă și plină de vitalitate. Editorii s-au dovedit a fi stilști și scriitori de înaltă clasă. Pe lângă o apariție politico-jurnalistică, „Feral Tribune” este și o importantă operă artistică².

Aceeași lingvistă remarca și faptul că proporția paginilor satirice comparate cu cele serioase variază în „Feral”; uneori paginile serioase reprezentau 90% față de cele satirice de 10%, cu toate că jocul de limbaj era oricum prezent și în paginile serioase. Uimește deosebitul simț al limbii, strălucita variație lingvistică, cunoașterea profundă a nivelului dialectal al limbii, mânuirea cu măiestrie a argoului urban. Redactorii revistei nu se limitau la exigențele lingviștilor autohtoni care publicau doar informație, pretinzând o disciplină coercitivă dublată de purismul lingvistic. Autorii „Feral”-ului nu acceptau să li se impună uniforma cenușie a limbajului administrativ³.

Dealtfel, însuși Boris Pavelić, autorul volumului *Smijeh slobobe*, întrebat fiind de jurnalistul Amir Bahtijar despre limbajul adoptat de „Feral”, menționa:

Cu siguranță și, poate, în primul rând, Viktor Ivančić spune în cartea mea tocmai acest lucru, că limbajul „Feral”-ului reprezintă „fundamentul tuturor lucrurilor”. Întotdeauna s-a acordat atenție textelor jurnalistice, ca ele să conțină nu numai investigații de calitate, bine argumentate, ci și să fie frumos scrise. Nu trebuie să ne îndoim că la un moment dat acest lucru li se va recunoaște – pur și simplu nu poate fi altfel – însă de ce să așteptăm să se tocească complet ascuțișul criticii lor și abia apoi să ne amintim cât de valoroși au fost? Există în „Feral” texte istorice, programatice, inegalabil de frumos scrise. Valoarea literară a satirei lor și al jocului lingvistic le-a adus ziaristilor de la „Feral” premiul *Veselko Tenžera* pentru realizările lor în domeniul ziaristicii din anul 1991 subliniind

¹ Aici expresia *Bogu-mili* se poate citi în două feluri: *Bogumili*, adicăeretici față de confesiunea predominantă, catolică, dar și *Bogu-mili*, iubiți de Dumnezeu.

² Snježana Kordić, *Feral je perfekcija na svim razinama*, articol publicat la 05.04.2015, pe www.tacno.net

³ *Idem*.

laudativ stilul lor literar și jocul satiric al limbajului... Da, este important de știut că *Feral* n-a fost doar un fapt ziaristic, ci, în egală măsură, și un fapt literar.¹

Deși oficial criticat aspru pentru comentariile piperate și deseori fără perdea mai ales la adresa clasei politice, „Feral Tribune” a câștigat câteva premii naționale și internaționale importante. Astfel, în 1991, a obținut premiul *Veselko Tenžera*; a câștigat Premiul Internațional pentru Libertatea Presei acordat de International Press Directory iar în 1997, a câștigat *Pana de aur a libertății* acordată de *Committee to Protect Journalists*. În anul 1998 i s-a decernat premiul pentru cel mai bun săptămânal politico-satiric din lume la *Festivalul internațional de satiră politică* de la Forte dei Marmi, iar Viktor Ivančić, redactorul șef de la „Feral Tribune”, a obținut la Roma, în 2007, distincția *Colombe d'Oro per la Pace*, acordată de Institutul Italian pentru Cercetări Internaționale în Domeniul Dezarmării, Archivio Disarmo.

În 2015, la aproape un deceniu de la dispariția săptămânalului, unul dintre jurnaliștii acestuia a publicat un volum despre „Feral”: *Râsetul libertății: Introducere în „Feral” (Smijeh slobode. Uvod u „Feral Tribune”)*, semnată de Boris Pavelić. Cartea a fost primită cu mare entuziasm de toți cei care au citit „Feral Tribune” și nu numai.

Volumul dedicat „Feral”-ului reprezintă, atât o carte despre mijlocul anilor '90, dar, la fel de bine, și o carte despre zilele noastre. De fapt, cine dorește să cunoască în profunzime prezentul politic, în actualitatea mediatică ori academică în care trăiește, în corupția și fățărnicia societății noastre, le va afla pe toate răsfoind-o. Cartea constituie o inepuizabilă sursă pentru politologi, ziariști, istorici, sociologi, pentru cei care studiază lingvistica și literatura. În stilul propriu „Feral”-ului, Boris Pavelić apostrofează clar lucruri și oameni. Volumul *Smijeh slobode* (Râsul libertății) este o lectură tensionată. Este o carte care te îmbogățește și o infinită desfătare, pentru că posedă acele calități pe care le are și „Feral”. Omul râde citind și văzând fotografiile, fotomontajele, titlurile preluate din „Feral”. Se bucură și în planul cunoașterii, fiindcă volumul informează, iar cititorul află multe lucruri. Se bucură pentru pozițiile umaniste, prin care, într-o perioadă, „Feral”-ul a influențat oamenii și pe cei mai de seamă intelectuali ai tinerei generații ai Croației care diseminează și vorbesc public despre influența „Feral”-ului asupra lor. După cum fiecare număr al

¹ Boris Pavelic, autorul cărții *Smijeh slobode*, în interviul acordat jurnalistului bosniac Amir Bahtijar pentru tacno.net la data de 23.12.2014.

Romanoslavica LII nr.1

Feral-ului este o capodoperă, și acest volum este, în felul său, o autentică capodoperă.¹

De asemenea, au apărut în ediție digitală, pe patru DVD-uri, toate numerele publicației „Feral Tribune” din perioada 1993-2008. Și acesta este doar începutul. În presa croată există indicii conform cărora ar putea urma o ecranizare a fenomenului „Feral Tribune”. Până atunci va curge încă multă cerneală despre această provocatoare publicație de satiră politică, provocatoare atât prin conținut, dar mai ales prin limbaj.

BIBLIOGRAFIE

- „Feral Tribune”, în *Hrvatska enciklopedija*, www.enciklopedija.hr
Kordić, Snježana, expunere cu prilejul lansării volumului *Smijeh slobode: Uvod u Feral Tribune*, a lui Boris Pavelić, la Zagreb, 02.04. 2015
Kordić, Snježana, *Feral je perfekcija na svim razinama*, articol publicat la 05.04.2015, pe www.tacno.net
Interviul lui Boris Pavelic, pentru www.tacno.net, la 23.12.2014

Pagini web:
snjezana-kordic.from.hr/.../smijeh-slobode/
www.tacno.net/interview/boris-pavelic-feral
www.enciklopedija.hr
www.lzmk.hr

¹ Kordić, *op.cit.*